

NTO

NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

LHBT+-HANDLINGPLAN

INNSPILL

Til: Kultur- og likestillingsdepartementet

Dato: 12.09.2022

Vi viser til invitasjon til å bidra med innspill til ny fireårig lhbt+-handlingsplan for å fremme likestilling av lhbt+-personer og personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling.

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede, profesjonelle virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Våre [51 medlemmer](#) omfatter alle landets større offentlig støttede institusjoner innenfor områdene teater, dans, opera og musikk.

Foreningens innspill følger nedenfor.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaaq Hjelle
styreleder

Morten Gjeltén
direktør

KUNSTENS BETYDNING

Det er gledelig at skeiv kultur er blant innsatsområdene i utkastet til mandat. Vi leser dette som en anerkjennelse av den verdien kunsten og kulturen kan ha også for å nå de tre overordnede målene for handlingsplanen (1) bedre livskvaliteten til skeive (2) sikre skeives rettigheter og (3) større aksept for kjønns- og seksualitetsmangfold.

Denne verdien kan for en stor del knyttes til Grunnloven § 100 og de virkningene kunsten kan ha for å fremme ytringsfrihetens begrunnelser – sannhetssøken, individets frie meningsdannelse og demokrati. I tillegg til disse tre klassiske begrunnelsene løfter den siste Ytringsfrihetskommisjonen i sin utredning [NOU 2022: 9 En åpen og opplyst offentlig samtale](#) frem toleranse og mangfold som ytterligere begrunnelse for hvorfor ytringsfrihet er viktig i et mangfoldig samfunn og tilskriver kunsten en tydelig funksjon:

«I møte med kunst kan vi bli lokket og tvunget til å reflektere over egen moral, egne standarder, sympatier og antipatier. Kunsten kan slik bidra til å øke vår toleranse både i tid og rom. Den kan gi innblikk og innsikt i tenkemåter, normer, normbrudd og fantasier. Kunsten kan hjelpe oss til å forstå andre måter å se verden, i dag, bakover i historien eller andre steder i verden».

Ved å fremme slik menneskelig innsikt og selvrefleksjon kan kunsten påvirke våre holdninger til forskjelligheter og, indirekte og over tid, også bidra til større aksept for kjønns- og seksualitetsmangfold.

Med det store forrådet og rikdommen av fortellinger, stemmer, perspektiver og personlige erfaringer som kan komme til uttrykk i musikken og scenekunsten, knytter det seg også store muligheter til musikk- og scenekunstinstitusjonene som inkluderende og inviterende fellesarenaer hvor alle kan kjenne seg velkomne. Scenekunsten representerer også noen særskilte muligheter knyttet til at det er mennesker på scenen i alle kroppslige variasjoner og at roller kan gestaltes på tvers av kjønn og legning. Dette byr på vedvarende kunstnerisk utforskning og gir et stort kunstnerisk handlingsrom.

Det finnes i dag mange eksempler på forestillinger og konserter som fra ulike perspektiver og gjennom forskjellige estetiske innganger tematiserer skeive erfaringer og kjønnsvariasjoner, ofte med opphavere og utøvere som selv er lhbt-personer.

Blant noen aktuelle eksempler er danseforestillingen *Normal* av kompaniet 71BODIES på Dansens Hus samprodusert av BIT Teatergarasjen, Carte Blanche, Dansit og Coda. Kompaniet 71BODIES mottok også Heddaprisen i 2022 for Beste danseforestilling for prosjektet *In First Person The Dance* samprodusert av BIT Teatergarasjen, Carte Blanche og Dansens Hus.

Et annet eksempel er *Hen* på Nationaltheatret av den Ibsenprisvinnende dramatiker Taylor Mac med en transperson i en av hovedrollene. Ved åpningen av Festspillene i Bergen 2022 sto Taylor Mac selv på scenen som queen sammen med Bergen Filharmoniske orkester ved utfremføringen av en symfonisk utgave av Macs forestilling *A 24-decade history of popular music*.

På Teater Innlandet spilles *Evangeliet etter Jesus, Himmels Dronning* hvor Jesus er trans. Kloden Teater viser danseforestillingen *Blooming* som utfordrer kjønnsstereotyper og viser frem erfaringer rundt kjønnsnormer og skeivhet, og i *Tid for glede* på Det Norske Teatret inngår skeive forhold uten at dette tematiseres som noe særskilt.

Dette for å nevne noen eksempler av mange. I år er flere av forestillingene også knyttet til feiringen av skeivt kulturår.

BREDT MANGFOLDSBEGREP

Vi er også glade for at det i mandatutkastet er formulert et bredt mangfoldsbegrep, og at det er dette som skal ligge til grunn for regjeringens innsatser og tiltak med mål om «å sikre mangfold og bred representativitet og like muligheter og rettigheter innen kunst og kultur, uavhengig av kjønn, alder,

etnisitet, religion, seksuell orientering, funksjonsevne og/eller kulturell, sosial og økonomisk bakgrunn og bosted».

Både som arbeidsgivere og meningsdannende virksomheter, har musikk- og scenekunstinstitusjonene ikke bare et ansvar for å sikre mangfold og bred representativitet og like muligheter og rettigheter, men også en betydelig egeninteresse av å fremme mangfold og flerstemmighet som en ressurs i den kunstneriske utviklingen, i organisasjonen og blant publikum.

En forutsetning for å nå dette mangfoldsmålet er at det kulturpolitisk legges til rette for en sterk infrastruktur av forskjelligartede institusjoner som hver og én har et stort kunstnerisk handlingsrom. Det er variasjonene og de ulike tilnærmingene fra alle de forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjonene som samlet og i sum skaper ytringsmangfold og flerstemmighet.

Det er derfor viktig at hver enkelt virksomhet selv har definisjonsmakt til å presisere og operasjonalisere mangfoldsbegrepet i dialog med omgivelsene og i henhold til egne kunstneriske visjoner og mål. Dersom institusjonene derimot skal rapportere ut ifra et på forhånd nærmere definert mangfoldsbegrep og alle vurderes etter de samme kriteriene, vil det lett virke normerende og ensrettende stikk i strid med selve intensjonen.

Vi er derfor kritiske til at Kulturrådet i sin rolle som nasjonal mangfoldskoordinator har innsnevret det brede mangfoldsbegrepet som er gitt i tildelingsbrevet fra departementet og i stedet legger særskilt vekt på fire bestemte målgrupper; synlige minoriteter og grupper som representerer flerkulturelt og etnisk mangfold, den samiske befolkningen, nasjonale minoriteter og personer med funksjonsnedsettelse.

Fremfor at de selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjonene skal la seg styre av Kulturrådets definisjon, legger vi til grunn at det brede mangfoldsbegrepet som er gitt i institusjonenes tilskuddsbrev er det som er førende for institusjonenes mangfoldsarbeid og for vurderinger av den samlede måloppnåelsen i bransjen.

SKOLE- OG UTDANNING

Vi vil også understreke den betydningen skole- og utdanningssiden har for å fremme et større mangfold. Både grunnskolen, kulturskolen og høyere utdanning er avgjørende viktig for både mottaker- og utøversiden i kunsten og har dermed stor betydning som premisgivere for musikk- og scenekunstinstitusjonenes mangfolds- og rekrutteringsarbeid.

De estetiske og humanistiske fagene må prioriteres høyere i grunnskolen og styrkes gjennom hele utdanningsløpet, og kunstutdanningene må bidra til at det finnes et mangfold av talenter å rekruttere fra.

TRAKASSERING OG YTRINGSKLIMA

I mandatutkastet vises det til at lhbt-personer er mer utsatt for nedsettende kommentarer, ytringer de opplever som hatefulle og konkrete trusler enn befolkningen ellers.

Vi erfarer at dette også kan gi seg utslag i det offentlige ordskiftet rundt kunsten. I noen tilfeller rammer det medarbeidere i kunstneriske prosjekter på en måte som gjør arbeidssituasjonen så vond og krevende at det er en risiko for at det kan ha en nedkjølende effekt og dermed svekke ytringsfriheten og den kunstneriske friheten.

Som en del av NTOs generelle beredskapsarbeid for å sikre den individuelle så vel som den institusjonelle kunstneriske friheten, pågår det et arbeid blant NTOs medlemmer med å utarbeide felles retningslinjer til bruk for medlemsvirksomhetene for å støtte kunstnere og annet fagpersonale som utsettes for trakassering i det offentlige ordskiftet.

Ellers er det gledelig at regjeringen har vist vilje til å sikre et bedre yringsklima ved å styrke kunstkritikken. I oppbyggingen av en kvalifisert, offentlig samtale er det i tillegg viktig å gi den profesjonelle kunsten og de humanistiske og estetiske fagene større plass i skolen og gjennom hele utdanningsløpet og styrke den akademiske infrastrukturen rundt musikken og scenekunsten i form av sterke, uavhengige fagmiljøer.

Ytringsfrihetskommisjonens [NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale](#) omhandler også sjikane mot kunstnere og yringsklima i kunsten, uten at kommisjonen ser nærmere på særskilt utsatte grupper av kunstnere slik som for eksempel lhbt-personer.

Vi støtter forslaget i Ytringsfrihetskommisjonens utredning om videre studier og kartlegginger av status for og erfaringer med yringsfrihet i hele kunst- og kulturfeltet. Etter vårt syn bør slike undersøkelser kartlegge omfanget av og konsekvensene av trakassering for den enkelte kunstneren som blir rammet, men også hvordan dette på lengre sikt påvirker den offentlige samtalen om kunsten og derigjennom kunstens frihet og posisjon i samfunnet.

Vi kommer tilbake med fylligere kommentarer til Ytringsfrihetskommisjonens vurderinger og anbefalinger på dette området i en egen høringsuttalelse til utredningen.